

Nomirt var jebkurā brīdī

Ar izrādes "Svēta lieta" režisoru Paulu Timrotu sarunājās interneta žurnāla "Satori" galvenais redaktors Ilmārs Šlāpins

Ilmārs Šlāpins: Ko tu meklē teātrī?

Pauls Timrots: Es esmu ļoti slinks un mani ļoti kaitina tās kino štelles, kad tu sēdi montāžas telpā un gaidi kā pie stellēm - kad tā tantiņa ieliks diegu iekšā. Es pa to laiku jau esmu aizdomājies prom. Un teātris kaut kādā ziņā ir līdzīgs kino, taču tu visu laiku kaut ko dari, visu laiku ir interesanti. Visu laiku notiek kaut kādas izmaiņas, katrs mēģinājums atšķiras. Un visiem latviešiem jau teātris patīk, tur ir kaut kas neizskaidrojams, kaut kas foršs. Tāda šika sajūta – tu sēdi, bet pa priekšu kaut kāds aktieris ņemas, un tu viens pats skaties. Ekskluzīvi!

Ilmārs Šlāpins: Tu izbaudi iespēju būt par vienīgo skatītāju?

Pauls Timrots: Es tur sēžu pilnīgā priekā. Divi, trīs cilvēki tur ņemas un es viens pats skatos. Pēc tam nāks varbūt simt cilvēku, bet te – tev vienam rāda!

Ilmārs Šlāpins: Bet kā ar režisora atbildību par sastrādāto?

Pauls Timrots: Tu tikai iedod to vektoru, bet tad, kad atnāk skatītāji un situācija kļūst grūtāka, tad jau visi pieslēdzas. Un tas ir tas triks. Kā galerās, kur jāairē, lai arī slinkums. Bet, ja zina, ka to kuģi tūlīt sašaus, tad airē visi. Un tā arī teātrī. Tas nomierina, ja tu zini, ka pārējiem rezultāts rūp tikpat daudz kā tev. Tikai režisoram jāpanāk, lai visiem rūpētu viņa paredzētais rezultāts. Nevis kaut kāds cits, nejauši radies. Un, kad tu šādu vektoru iedod, tad jau visi ir priecīgi airēt vienā virzienā. Un tev pašam nemaz nav jāairē.

Ilmārs Šlāpins: Vai tev ir skaidrs, ko tu gribi redzēt gala rezultātā, kad tu tikai sāc strādāt ar izrādi?

Pauls Timrots: Jā. Tam naivumam jau ir izdzīvots cauri, kad tu redzi kaut kādu vīziju. Būtībā ir jāskatās uz to, ko tie cilvēki reāli var izdarīt. No sava kodola var pamukt dažus procentus šur vai tur, viņi nevar apmest kūleni un piepeši nospēlēt kaut ko pilnīgi citu. Ja tu būsi iecerējis kaut ko pilnīgi jocīgu, varbūt arī nesanāks. Bet ja tu daudz maz rēķinies ar realitāti un tad mazliet padod uz augšu, tad sanāk. Ja tu pēkšņi gribi, lai suņi cirkā tēlo roņus, būs sūdiģs cirks un sūdiģi roņi. Bet, ja tu zini, ko var prasīt no suņu cirka un ko – no kaķu cirka, tad rezultāts būs tuvu iecerei.

Ilmārs Šlāpins: Bet tu taču neesi bijis aktieris?

Pauls Timrots: Nē.

Ilmārs Šlāpins: Nedz arī mācījies spēlēt?

Pauls Timrots: Mācījos es to kino režiju. Bet man kaut kāda empātija ir, lai es justu, ko tas cilvēks domā, ko viņš grib, par ko varētu apvainoties. Un es cenšos ar tādu maksimālu iejūtību ar cilvēkiem runāt. Man nepatīk bļaut vai pazemot, vai teikt, ka viņš ne sūda ne jēdz. Man patīk pa labam, bez balss pacelšanas.

Ilmārs Šlāpins: Ieraugot tavu vārdu afišā, cilvēki droši vien sagaida, ka būs kaut kas smieklīgs, jautrs, viegls un izklaidējošs...

Pauls Timrots: Es pat būtu priecīgs, ja viņi tā sagaidītu. Man tā doma ir tāda, ka teātrim jābūt viegļam un priecīgam. Es arī nekad mūžā nevarētu tā, kā Laura Groza-Ķibere – dabūt tādu operas vērienu. Es viņu apskaužu, bet tas nav mans. Man var ar pistoli piedraudēt, es to nevarētu – kaut ko tādu kā izrādē "Frankenšteins". Man patīk tie parastie cilvēki tajās parastajās situācijās. Kaut kādi joki, kaut kas traģisks – tāda ir dzīve. Nevis tā augstā māksla. Uz izrādi "Prezentācija" bija atnākuši mani čomi, kuri savā mūžā nav gājuši uz teātri. Un viņiem tas ir pirmais solis, kuru viņi saprot. Un ir ar mieru atnākt vēl. Varbūt piektajā reizē viņi arī uz to "Frankenšteinu" aizies. Un es tad laikam uz to piramīdas apakšu strādāju, uz tiem, kas pirmo reizi ienāk teātrī.

Ilmārs Šlāpins: Skatoties uz cilvēkiem, tev vairāk gribas smieties vai raudāt?

Pauls Timrots: Smieties. Jo cilvēki reizēm ir tik jocīgi, tik nesmuki, tik dīvaini saģērbušies. Tādi ērmi. Un jocīgi spriež un maldās. Cilvēki ir aizkustinoši smieklīgi. Nē, es nedusmojos uz cilvēkiem, kas dumji rīkojas.

Ilmārs Šlāpins: Vai izrāde "Svēta lieta" būs komēdija?

Pauls Timrots: Traģikomēdija. Tur tiešām "čerņa" – nez cik abortu, nez cik mēģinājumu nogalināt, nez cik draudu, smaga darba, izmisuma. Tur viss ir slikti. Bet tajā pašā laikā – viss ir smieklīgi. Tur ir tāds baigais mikss. Šoreiz būs vietām nopietnāk, nekā līdz šim.

Ilmārs Šlāpins: Kā tu atradi šo baškīru dramaturga Florida Buļakova lugu?

Pauls Timrots: It tāda profesionālā leģenda par to, kā teātros režisori meklē lugas – ka viņi zina, kur tās meklēt, ka esot kaut kādi slepenie faili, Harija Potera banka, kurā tās var atrast. Es, godīgi sakot, tā īsti nezinu, kur meklēt. Līdz šim es biju pats kaut ko tur pierakstījis vai pielabojis. "Prezentācijā" es pats uzrakstīju tekstu, "Pasakā par vērdiņu" mēs izmantojām tikai kādu pusi no tā, ko dramaturgs bija uzrakstījis, visu otro cēlienu pierakstījām klāt. Bet Džilindžers man tagad pateica – paņem vienu normālu lugu un neko nečakarē. Un es to tā arī uztvēru kā tādu treniņa uzdevumu. Man Evita Mamaja iedeva izlasīt vienu lugu, es to izlasīju un teicu – ir! Forši! I smieklī nāk, i raudiens nāk. Tā man kaut kā bez meklēšanas un rakšanās pa lugām viss sanāca, tās bumbiņas pašas sakrita.

Ilmārs Šlāpins: Tavas jaunās izrādes tēma ir miršana. Par to mēdz interesēties pusaudžu gados un pēc tam vēlāk jau uz vecumu. Tu uz to skaties vēl kā pusaudzis vai jau kā vecs cilvēks?

Pauls Timrots: Principā – kā pusaudzis. Man patīk šis eksperiments – mēs iedodam džekam trīs stundas un vienu uzdevumu. Un skatāmies, ko viņš ar to darīs. Un ko darīs viņa vecene. Vai noticēs, ka viņam ir atlicis trīs stundas, ko dzīvot, vai arī nodomās, ka viņš sliktu sapni redzējis? Un šīs vienas nobīdes dēļ visa pārējā realitāte uzreiz izskatās pilnīgi savādāk. Mani tas vairāk interesē – ir nosacījums, kas nobīda realitāti. Nevis tas, ka viņš ir tuvu nāvei. Būtībā jau mēs visu laiku esam tuvu nāvei. Jautājums ir, cik tu no tā sabaidies? Mums šķiet, ka brīžiem mēs esam drošībā un brīžiem – riskā. Bet mēs taču zinām, ka nomirt var jebkurā brīdī.

Ilmārs Šlāpins: Vai nav dīvaini, ka ļoti bieži folklorā vai kaut kādos mistiskos priekšstatos nāve tiek personificēta – tā ierodas kā sieviete ar izkapti vai kā savādāk. Kāpēc cilvēki par nāvi nedomā kā par savu galu, bet gan kā kaut ko ārpus viņiem esošu?

Pauls Timrots: Jā, izrādē nāve gan neparādās uz skatuves, viņa parādās sapnī, bet diezgan konkrēta – fotorobotu varētu sastādīt. Viņa ir maziņa, pupaina, bez izkaptis un melnā kleitiņā. Līdzīga Karinkai no bodes, kura tirgo šņabi. Tāda viņa ir. Bet es domāju, tas ir tāpēc, ka reizēm ir tāda sajūta, ka nāve ir tuvu. Tātad tā nāve staigā – brīžiem viņa ir tuvāk, brīžiem tālāk. Un, ja nāve ir kaut kas tāds, kas staigā, tad jau viņa nav tevī iekšā. Tāpēc viņa ir kaut kāda persona, ar viņu var runāties, ar viņu var kaulēties. Par to arī ir ļoti daudz stāstu.

Ilmārs Šlāpins: Tu pats esi izjutis nāves tuvumu un vēlēšanos "vēl padzīvot"?

Pauls Timrots: Jā, kaut kādos padsmīt gados. Es biju Raunā, pilskalnā, dejas vēl nebija sākušās, bija vēl gaišs, un es izdomāju uzkāpt pilsdrupās. Uzkāpu gandrīz līdz pašai augšai un tur, ar kāju atsperoties – viens tas lielais akmens nokrīt lejā. Un es vairs atpakaļ netieku. Bija kauns, šausmas, nekāda risinājuma, apkārt koki – nu, kāds 84. gadā helikopters? Neviens mani necels nost. Un pat, ja kāds mani pamanīs, visi par mani smiesies! Tas bija tā ļoti... šausmīgi. Man kopš tā laika sapņos rādās – tu uzkāp kaut kur ļoti augstu, kaut kādā kraujā un tūlīt velsies lejā.

Ilmārs Šlāpins: Bet kā tad tu tiki lejā?

Pauls Timrots: Es kaut kā čamdījos, pētīju un jau pie tumsīņas norāpos lejā pa citu pusi. Bet bailīgi bija sasodīti.

Ilmārs Šlāpins: Bailes tevi mobilizē vai sastindzina?

Pauls Timrots: Kaut kādas grūtas situācijas vai šoks mobilizē. Ja ir kaut kādas mazākas bailes, kurās tu zini, ka nekas sliktas nebūs, tad varu pačīkstēt. Tur gan es sevi esmu pieķēris. Bet tad, kad ir riktīgi sūdi, tad viss adrenalīns tiek iemests plānveida rīcībā. Un šajā izrādē arī – tas, ka šis onkulītis varētu nomirt... mēs jau nezinām, vai viņš sapnīti redzēja vai tiešām Dievu satika. Un viņa sieva arī to nezina. Mēs ar aktieriem runājām, ka būtu labi, ja šajā izrādē būtu starpbrīdis. Lai gan tā ir pietiekami īsa un varētu laist vienā cēlienā. Bet būtu labi, ja tas skatītājs izietu ārā un, ēdot to rosolu un balzāmiņu, arī padomātu, kas tad viņam ir tā svētā

lieta. Tas onkulītis jau arī būtībā visu mūžu ir darījis svētas lietas, bet – ja tu neesi apzinājis, tad tas neskaitās. Ja tu nejauši esi bijis labs, tas neskaitās. Man gribētos, lai starpbrīdī cilvēki ēstu savu kūku un apdomātu to svēto lietu. Un tad lai skatās otro cēlienu.

Ilmārs Šlāpins: Vai tu gribētu, lai skatītāji kaut ko iemācās no šīs izrādes?

Pauls Timrots: Man šķiet, ka cerēt kaut ko cilvēkiem iemācīt vispār ir diezgan bezcerīgi. Bet tā minimāli, par vienu milimetru vai mata tiesu pakustināt cilvēku kādā virzienā mākslas darbs var. Un citkārt pietiktu, ja tas cilvēku kaut vai saskalotu – tā kā "Pirms lietošanas saskalot!" Lai to viņa apziņas biezeni mazliet uzmaisītu. Un tad lai pats sāk domāt. Tas būtu jauki. Lai pasmejas, paraud un... padomā.

Ilmārs Šlāpins: Vai pasaule, tavuprāt, būtu labāka vieta, ja visi cilvēki darītu tikai labus darbus?

Pauls Timrots: Mani ļoti mulsina visi tie cilvēki, kas stāsta, ka vajag domāt pozitīvi, vajag rīkoties pozitīvi. Man tas atgādina akumulatoru ar vienu klemmi – nekāda elektrība tur cauri neies. Laikam tomēr tam plusam ar mīnusu, tam labajam ar slikto visu laiku ir jāgriežas kaut kādā mutulī, lai tas kustētos. Mēs jau to vienreiz esam piedzīvojuši – man skolā mācīja par bezkonfliktu teoriju padomju literatūrā. Ja visi ir tie saldie un jaukie, tad stāsts nomirst un visdrīzāk arī dzīve apstājas. Noteikti jābūt gan tam, gan tam.